

ΜΑΡΤΙΟΣ*

Εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ Μαρτίου, ἅπερ ἐκ τῶν περ' ἡμῖν ἀνεκδότων δημοτικῶν ἀσμάτων, μύθων κλπ. ἀποσπασθέντα ἔχουσιν οὕτως:

Ἦρθες, Μάρτη. — καλῶς ἦρθες.
ἦρθανε τὰ χελιδόνια,
πᾶνε 'ς τὸ καλὸ τὰ χιόνια*
μύρισε τὸ καλοκαίρι
ν ὅπου θὰ γενοῦμε ταῖρι
καὶ οἱ γονεῖς μας συμπεθέροι. —

Ὄζω, φύλλοι, ποντικοί,
μέσα γάμος καὶ χαρά,
καὶ ἡ καλὴ ν οἰκοκυρὰ
νέθει τὸ βαμπάκι της
στρίφτοντας τὰ δρόχι της.

*
**

Τὸ Μάρτη χυλὸν ἔφαγα κουνοῦπι μὴ με γιάξῃ.

Αὐτὸ λέγουσιν οἱ χωρικοὶ τὴν πρώτην Μαρτίου καθ' ἣν τρώγουσι τὸν ὄρατον ἐκεῖνον σεμιδαλίτην χυλόν, ὃν ἐτοιμάζουσιν αἱ δεσποιναι ἢ αἱ δεσποινίδες.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν περιτίθενται περὶ τὸν πῆχυν τῆς χειρὸς ἢ περὶ τινα τῶν δακτύλων καὶ κλωστήρα λαμπρὸν, ὃν ὀνομάζουσι Μάρτη, καὶ διατηροῦσι μέχρι τοῦ Πάσχα, ὅτε ἄλλοι μὲν καίουσιν κόπτοντες ἐν τῇ λαμπάδι, ἣν συνήθως ἕκαστος ἔχων ἀνάπτει τὴν στιγμὴν ἐκείνην καθ' ἣν ἀκούεται ἀντηχοῦν ἐν τῷ ναῷ τὸ πρῶτον «Χριστὸς ἀνέστη»· ἄλλοι δὲ ρίπτουσιν εἰς φρέατ' ἢ κρήνην, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν πυράν, περ' ἣ στρέφοντες ὀπιῶσι τὸν ἀμνὸν αὐτῶν διαγγελώτης εὐλαθείας ἀνάπλεω.

Ταῦτα δὲ πάντα ποιοῦνται δοξάζοντες ὅτι ὁ μὲν χυλὸς ἀπκλλάσσει τούτους ἐκ τῆς τῶν κωνώπων ἐνοχλήσεως, ὁ δὲ κλωστήρ προσφυλάσσει τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐκ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, καὶ ἡ καῦσις ἢ ἡ ρίψις αὐτοῦ ἀποβρίνει πάντοτε εἰς καλόν.

*
**

* Πρὸς. Νεοελληνικῶν Ἀγαλέκτων τὰ ἀντιστοιχοῦντα.

Μάρτης

γδάρτης

καὶ παλουκοκαύτης.

Τὰ παληρόσοιδα τὰ γδέρνει,

τὰ δαμάλια τὰ μαθαίνει.

Γδάρτης. Ὀνομάζεται οὕτω, διότι ἐνῶ ἀναμένομεν ἀνέφελον καὶ γλυκὺν αὐτόν, αὐτὸς αἴφνης ἐπιφάνεται συννεφής, ἄγριος, ὀλετήρ· στροβιλίζων τε καὶ δέρων.

Παλουκοκαύτης. Ὀνομάζεται ὡσαύτως οὕτω διὰ τὸν λόγον τόνδε: Γνωστὸν ὅτι πάντες οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸ πάντων οἱ ὀρεσίβιοι φροντίζουσι τὸ θέρος καὶ εἰσκομίζουσιν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν χειμῶνα ξύλα. Τὰ ξύλα λοιπὸν ἐκεῖνα διακοῦσι μέχρι τοῦ Μαρτίου, ὅτε πλέον ἔαρ περιμένοντες δὲν μεριμνῶσι περὶ ἄλλων· ἀλλ' ἐξαίφνης ἀντὶ ἔαρ βικρὸ καὶ δεινὸν ἐπιγίγνεται χειμῶνα, ἐξ οὗ πιεζόμενοι καίουσι τοὺς ἐν τῷ τοίχῳ τῶν οἰκιῶν καὶ τοῖς κήποις ἐμπεπηγότας πασσάλους. Ἐντεῦθεν τὸ παλουκοκαύτης, ὃ καίων δηλοῖ τὸς πασσάλους, οἵτινες ὑπὸ τοῦ λαοῦ λέγονται παλούκια.

Τὰ παληρόσοιδα τὰ γδέρνει. Τοὺς παλαιούς βόας ἤγουν τοὺς γέροντας δέρει, καταστρέφει τοὺς ταλκιπώρους.

Τὰ δαμάλια τὰ μαθαίνει. Τὰ δαμκλείδια μαθαίνει μαρκίνων τὸ σφρίγγος αὐτῶν μονογού.

*
* *

Αὐτὰ τάνοιγοκλείσματα

Φέρνε καὶ ξεστάνισματα.

Αὐτὰ τάνοιγοκλείσματα. Ἀνοιγοκλείσματα λέγονται αἱ διάφοροι τροπαὶ τοῦ ἄκροῦ, ὅστις ἤδη μὲν ἀνοίγει—λάμπει, ἤδη δὲ κλείει—νεφελοῦται.

Φέρνε (= φέρουν) καὶ ξεστάνισματα. Ἀφανίζουσι καὶ τὰ ποιμνικὰ δηλονότι καὶ οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ἐν ταῖς ἐκκευτῶν στάνκις (= μάνδρακις) ἢ ὀλεθροῦ ὀδυνηροῦ, ἐρημικὰ μακρά.

*
* *

Μάρτης εἶν' καὶ χαιδία κάνει,

πότε κλαίει, πότε γελάει.

Τοῦτο προέκυψεν ἐκ τοῦ ἐξῆς.

Μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρὸ ἀποφασίσανε οἱ δώδεκα μῆνες νὰ βάνε κρασί 'ς ἕνα βυγέτι γιὰ νὰ πίνει ὅποτε τῶν ἕκαν' ὄρεξι — ἦσαν καὶ αὐτοὶ τότε, φαίνεται, φοβεροὶ κρασοπατέρες.

Ἔτσι λοιπὸν εἶπεν ὁ Μάρτης ἐγὼ θὰ ρίξω πρῶτα ἔς τὸ βαγένη καὶ ὕστερα ρίχνετε καὶ σεῖς.

— Καλὰ σὺ ρίξε, εἶπεν οἱ ἄλλοι, καὶ ἔτσι ἔγινε. Ἐρρίξεν ἐκεῖνος ἔς τὸ βαγένη μῦστο πρῶτα καὶ ὕστερα οἱ ἄλλοι.

Ὅταν λοιπὸν ἐψήθη τὸ κρασί, εἶπε πάλιν ὁ Μάρτης: ἐγὼ ἔρριξα πρῶτα, πρῶτα θ' ἀρχίσω καὶ νὰ πίνω.

— Βέβαια, εἶπεν οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι λοιπὸν ἐτρούπησε τὸ βαγένη ἔς τὸ κάτω μέρος καὶ ἀρχισε καὶ ἔπινε ἕως οὗ τῶπιε ὄλο καὶ δὲν ἄφησε στάλα.

Κατόπιν ἤρθε ἡ σειρά τοῦ Ἀπρίλη νὰ πῆ ἔς τὸ βαγένη νὰ πιᾷ τὸ κρασί. Πιχίνει, τὸ βρίσκει ἄδειο θυμόνει, τὸ λέει ἔς τοὺς ἄλλους συντρόφους του. Ἦ ἀκοῦνε κεῖνοι, θυμόει, σκέπτονται: τί νὰ κάνε τέλος μένουν σύμφωνοι μετὰ τῶν νὰ τὸν τιμωρήσῃ ὁ Γενάρης γιὰ τὴν καταγοργιὰ πού τῶν ἔκανε.

Τὸν πιχίνει λοιπὸν ὁ Γενάρης καὶ τοῦ τραβᾷ ἐνὰ ξύλο ποῦειπε ἄμην, τοῦ πέρνει καὶ τὸ ὑπόργγμα ἀρχίσε δηλαδὴ πρῶτα τὸ νέον ἔτος ἀπὸ τὸ Μάρτη καὶ τὸρ' ἀρχίσει ἀπὸ τὸ Γενάρη. Αὐτὸ εἶνε τὸ ὑπόργγμα πού τοῦ πῆρε.

Ὅταν λοιπὸν θυμάται τὸ παιχνίδι πού τῶν ἔφθιασε, ἤπια τὸ κρασί δηλαδὴ, γελάει—ξεττερόνει¹: ὅταν θυμάται πάλι τὸ ξύλο πῶφαγε, κλαίει—βρέχει. Αὐτὸ εἶνε τό:

Μάρτης εἶν' καὶ χιόδια κάνει,
πότε κλαίει, πότε γελάει.

*
* *

Ὁ Μάρτης πενταγερόματος καὶ πάλι πειρασμένος,

Τουτέστι πεντάκις γέεται τις τῆς ἡμέρας καὶ πάλιν πεινᾷ.

*
* *

Λαίπει ὁ Μάρτης ἀπὸ τῆ σαρκισιᾶ;

Αὐτὸ λέγεται ἐπὶ παντὸς ἀνθρώπου, ὅστις συνεχῶς καὶ ἀντοκλήτως παρευρίσκεται εἰς τὰς συνανατροφάς, εἰς τὰς τέρψεις, εἰς τὰ δαίπνα τῶν ἄλλων.

Αὐτὸ δὲ καὶ ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες ἀπανταχοῦ τυγχάνουσιν ὄντες, οἷον ἐπὶ πανηγύρεσιν, ἐπὶ γάμοις, ἐπὶ θεάμασι παντοίοις, ἐπὶ πᾶσι τέλοισ.

Μιχαὴλ Λελέκος.

¹ Γίνεται αἰθρῖος ὁ καιρὸς.